

OLIY TA'LIM TIZIMIDA TA'LIM SOHALARI VA YO'NALISHLARIGA MOS HUQUQIY FANLARNI JORIY ETISH

Xolmirov Begali Abdixamidovich

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazi

bo'lim boshlig'i yu.f.f.d.

ORCID: 0000-0003-2123-3121

E-mail: begalixolmirov@gmail.com

Saidov O'rol Abdixamid o'g'li

IIV Malaka oshirish instituti "Maxsus fanlar"

kafedrası katta o'qituvchisi

ORCID: 0009 0007 0839 6758

E-mail: saidovorol0@gmail.com

Abdukarimova Nodira Abdudjamilovna

Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi

Oliy ta'limni rivojlantirish tadqiqotlari markazi

bosh mutaxassisi

Annotatsiya: *maqolada O'zbekiston Respublikasining oliy ta'lim tizimida ta'lim sohalari va yo'nalishlariga mos huquqiy fanlarni joriy etish zarurati, ularning ijtimoiy-huquqiy ahamiyati hamda xorijiy tajribalar tahlil qilinadi. Muallif tomonidan har bir ta'lim sohasi uchun moslashtirilgan huquqiy fanlar tizimini yaratish konsepsiyasi ishlab chiqilgan: "Ta'lim huquqi", "Moliya va shartnoma huquqi", "Texnik va mehnat xavfsizligi huquqi", "Intellectual mulk huquqi", "Sport huquqi", "Kripto-aktivlar huquqi". Ushbu konsepsiya oliy ta'lim muassasalarida huquqiy madaniyatni yuksaltirish, yosh mutaxassislarning huquqiy savodxonligini oshirish hamda jamiyatda qonun ustuvorligini ta'minlashga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar:

Huquqiy ta'lim, kasbiy huquqiy kompetensiya, kripto-aktivlar huquqi, intellektual mulk, sport huquqi, ta'lim huquqi, shartnoma huquqi, huquqiy madaniyat, huquqiy ong.

Kirish

O‘zbekiston Respublikasida inson huquqlarini himoya qilish, qonun ustuvorligini ta’minlash va huquqiy madaniyatni yuksaltirish siyosati davlat bosh islohotlarining ustuvor yo‘nalishiga aylangan.

Prezident Sh.M. Mirziyoyev ta’kidlaganidek, “Huquqiy madaniyat yuksak bo‘lgan jamiyatda qonunlar nafaqat qog‘ozda, balki hayotda ham ishlaydi”. Bugungi globallashuv, raqamli transformatsiya va iqtisodiy liberallashuv sharoitida har bir mutaxassis o‘z sohasi bo‘yicha nafaqat kasbiy, balki huquqiy kompetensiyaga ham ega bo‘lishi zarur. Amaliy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, texnik, iqtisodiy, san’at, sport va IT yo‘nalishlarida huquqshunoslik asoslari yetarlicha o‘qitilmayapti, bu esa yosh mutaxassislarning mehnat, moliyaviy, intellektual va raqamli huquqiy munosabatlarda xatolarga yo‘l qo‘yish xavfini oshiradi.

Asosiy qism

Tashabbus quyidagi normativ-huquqiy hujjatlar asosida ishlab chiqilgan: “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun (2020-yil 23-sentabr), “Yoshlarga oid davlat siyosati to‘g‘risida”gi Qonun (2016-yil 14-sentabr), O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF–6012-son Farmoni (2020-yil 20-iyun), PQ–220-son Qarori (2022-yil 28-aprel) hamda “Kripto-aktivlar aylanmasi sohasidagi xizmatlar provayderlari faoliyatini litsenziyalash tartibi to‘g‘risidagi Nizom” (Adliya vazirligida 2022-yil 15-avgust kuni 3380-raqam bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan). Mazkur hujjatlar ta’lim sohasida huquqiy savodxonlikni oshirishni milliy strategik maqsad sifatida belgilaydi.

Xalqaro tajribada kasbiy-huquqiy kompetensiyalar mustaqil ta’lim yo‘nalishi sifatida qaraladi. Zamonaviy mehnat bozorida har bir soha vakilining

huquqiy bilim darajasi va qonuniylikni anglash qobiliyati uning kasbiy muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, ko'plab mamlakatlarda yuridik fanlar faqat huquqshunoslarga emas, balki boshqa sohalaridagi talabalarga ham moslashtirilgan shaklda o'qitilmoqda.

Masalan, **AQShda** "Legal Literacy for Non-Law Students" dasturi orqali turli fakultetlarda tahsil olayotgan talabalar uchun huquqiy savodxonlik moduli joriy qilingan bo'lib, u shartnomaviy munosabatlar, fuqarolik javobgarligi, mehnat huquqi va intellektual mulk masalalarini qamrab oladi. **Yevropa Ittifoqi davlatlarida** esa "Professional Law Education" moduli ishlab chiqilgan bo'lib, u iqtisod, muhandislik, tibbiyot kabi yo'nalishlarda tahsil olayotgan talabalarda huquqiy tafakkurni shakllantirishga xizmat qiladi.

Janubiy Koreyada "Intellectual Property and Innovation Law" fani ilmiy yangilik va ixtirolarni huquqiy himoya qilish tamoyillariga asoslanadi. **Singapur** va **Yaponiyada** esa "Blockchain and Crypto Law" modullari raqamli iqtisodiyot sohasida faoliyat yurituvchi yosh mutaxassislarni kripto-aktivlar, blokcheyn texnologiyasi va elektron tranzaksiyalarni huquqiy jihatdan tartibga solish bo'yicha zamonaviy bilimlar bilan qurollantiradi. Ushbu tajribalar sohalararo huquqiy tafakkurni shakllantirishda yuqori natijalar bergan.

Shu asosda, **O'zbekiston oliy ta'lim tizimida** ham ta'lim sohasi va yo'nalishlariga mos kasbiy-huquqiy fanlarni joriy etish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Jumladan:

- **Pedagogika yo'nalishlarida** – "Ta'lim huquqi";
- **Iqtisodiy yo'nalishlarda** – "Moliya va shartnoma huquqi";
- **Muhandislik yo'nalishlarida** – "Mehnat xavfsizligi va texnik huquq";
- **San'at yo'nalishlarida** – "Intellektual mulk huquqi";

- **Jismoniy tarbiya va sport yoʻnalishlarida** – “Sport huquqi”;
- **Axborot texnologiyalari va raqamli iqtisodiyot yoʻnalishlarida** – “Kripto-aktivlar huquqi”.

Mazkur fanlarni bosqichma-bosqich joriy etishning asosiy yoʻnalishlari quyidagilardan iborat:

1. dastlab fakultativ kurs sifatida yoʻlga qoʻyish;
2. talab yuqori boʻlgan yoʻnalishlarda majburiy modulga aylantirish;
3. har bir fan uchun oʻquv-uslubiy majmua, keys va testlar tayyorlash;
4. interaktiv elektron platformalar yaratish orqali talabalarning huquqiy tafakkurini rivojlantirish.

Xulosa

Taʼlim sohalari va yoʻnalishlariga mos huquqiy fanlarni joriy etish nafaqat taʼlim sifatini oshiradi, balki yosh avlodning huquqiy madaniyatini mustahkamlaydi. Ayniqsa “Kripto-aktivlar huquqi” fani raqamli iqtisodiyot sohasida faoliyat yurituvchi mutaxassislar uchun huquqiy xavfsizlikni taʼminlaydi. Mazkur tashabbus milliy taraqqiyot strategiyasi va inson huquqlari milliy strategiyasi bilan bevosita uygʻunlikda olib borilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. “Taʼlim toʻgʻrisida”gi Qonun, 2020-yil 23-sentabr.
2. “Yoshlarga oid davlat siyosati toʻgʻrisida”gi Qonun, 2016-yil 14-sentabr.

3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF–6012-son Farmoni, 2020-yil 20-iyun.

5. “Kripto-aktivlar aylanmasi sohasidagi xizmatlar provayderlari faoliyatini litsenziyalash tartibi to‘g‘risidagi Nizom” — Adliya vazirligida 2022-yil 15-avgust kuni 3380-raqam bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

6. UNDP (2023). Legal Literacy and Sustainable Development Framework.

7. OECD (2023). Digital Transformation and Legal Education.

8. World Bank (2024). Blockchain Regulation and Policy Report.